

Дзюбко Л.В.,

старший наук. співробітник, канд. психол. наук

(Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН

України)

Шатирко Л.О.

старший наук. співробітник

(Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН

України)

ЗАПОБІГАННЯ ДЕСТРУКТИВНИМ ФОРМАМ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ, ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В ОНТОГЕНЕЗІ.

Актуальність проблеми збереження психічного здоров'я суб'єктів освітнього простору зумовлена запитом практики, стратегією суспільства у напрямку гарантування права людини навчатись в безпечному освітньому середовищі, забезпечення успішної взаємодії всіх учасників освітнього простору – учнів, педагогів, представників адміністрації, батьків, спеціалістів (психологів, логопедів, медичних працівників, дефектологів тощо.). Основна мета сучасної освітньої стратегії суспільства – створення умов для розвитку особистості, здатної до свідомої і активної самодетермінації, самоактуалізації, саморозвитку. Це важливе положення закладено у Національній доктрині розвитку освіти України, зокрема висвітлено у положеннях Нової Української Школи. На шляху втілення зазначених настанов задіяні вагомі соціальні важелі, спрямовані на запобігання руйнівному впливові різних форм деструктивної взаємодії (залякування, психологічне насилля, знущання, цькування (булінгу)) на психологічний клімат освітнього простору, відтак психологічне здоров'я його учасників. В січні 2019 року набув чинності **Закон України [№ 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих](#)**

[актів України щодо протидії булінгу \(цькуванню\)](#)». В лютому 2019 року підготовлено Звернення Київської міської профспілки працівників освіти до парламентських фракцій і груп з пропозиціями, щодо визнання булінгом злочинних дій батьків стосовно педагогічних працівників. Поряд із правовим забезпеченням, проблема розвитку гармонійної, свідомої й соціально адаптованої особистості, підтримки психічного здоров'я особистості, профілактики та корекції віктимної поведінки в освітньому просторі потребує психологічного вивчення, обґрунтування та супроводу.

Лабораторією психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, під керівництвом академіка Максименка С.Д., в річниці загального дослідження за темою «Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми» здійснюється комплексне вивчення психологічних вимірів взаємодії в усіх її явищах і формах, як конструктивних, так і деструктивних, що дозволить розширити та поглибити психологічне знання про деструктивну взаємодію: проаналізувати психологічні ознаки деструктивної взаємодії з позицій усіх учасників, зокрема на рівні позицій агресора та жертви; окреслити системи емоційних та смислових концептів, що описують деструктивну взаємодію; визначити психологічні параметри, що свідчать про набуття освітнім простором ознак деструктивності; виявити засоби репрезентації емоційних складових, вербальних та невербальних форм деструктивної взаємодії у освітньому просторі. В межах дослідження окреслено концептуальні настанови: стан психічного здоров'я є безпосередньо пов'язаним із метою та смислом буття людини, із цінностями (термінальними та інструментальними), і як складова загального здоров'я людини, визначає самоприйняття та можливості саморозвитку особистості, її стосунки з іншими людьми; існує помітний кореляційний зв'язок між впливами, наслідками деструктивних форм взаємодії і

подальшим розвитком особистості, формуванням деструктивних особистісних стратегій взаємодії людини в подальшому соціальному житті, зокрема, фіксацією сценарію “агресор-жертва” та віктимної поведінки в особистісному поведінковому наборі. В межах проведених досліджень виявлено, що деструктивні, руйнівні форми взаємодії від початку зорієнтовані на свідоме й навмисне заподіяння шкоди іншому учаснику, який розглядається як об’єкт, його суб’єктні характеристики ігноруються, або заперечуються; учасники ситуацій деструктивної взаємодії переконані у правомірності, обґрунтованості, допустимості власних негативних дій, розглядають лише себе в якості суб’єкта і заперечують суб’єктні характеристики іншого. Отримані в ході дослідження результати є продуктивною основою для розробки методів подолання проявів деструктивних стратегій взаємодії учасників освітнього простору в усіх його сегментах та різних рівнях соціальних контактів, напрацювання стратегій та інструментів протидії деструктивним впливам, спробам перетворення окремих сегментів віртуального освітнього простору в простір деструктивності, відтак основою для розробки методичних рекомендацій, практичних занять та тренінгів, добору адекватного діагностичного інструментарію.